

وضعیت سنجے پوشش و آرایش ایرانیان

زیر نظر گروہ کارشناسی

رئیس گروہ: منصور واعظی

موسسه آیت الله

سرشناسه: واعظی، منصور، ۱۳۳۳ -

عنوان و نام پدیدآور: وضعیت سنجی پوشش و آرایش ایرانیان/ منصور واعظی.

مشخصات نشر: تهران: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، موسسه انتشارات کتاب نشر، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: ۲۵۶ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۲۳-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: حجاب - ایران - نمونه پژوهی

موضوع: حجاب اسلامی - ایران - نمونه پژوهی

موضوع: حجاب - ایران - جنبه‌های اجتماعی

موضوع: حجاب اسلامی - ایران - جنبه‌های جامعه‌شناختی

موضوع: عفت - جنبه‌های مذهبی - اسلام

شناسه افزوده: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور. موسسه انتشارات کتاب نشر

رده بندی کنگره: ۱۳۹۲-۲-۱۷/۲۳۰ BP

رده بندی دیویی: ۶۳۶/۲۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۲۲۵۳۲۶۱

موسسه انتشارات

وضعیت سنجی پوشش و آرایش ایرانیان

نویسنده: زیر نظر گروه کارشناسی - رئیس گروه: منصور واعظی

طراح جلد: مجالدین روستا طسوجی

طراحی یونیفرم متن و صفحه‌آرایی: آتلیه امینان

ناشر: موسسه انتشارات کتاب نشر

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۲

شمارگان: ۳۵۰۰ جلد

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۲۳-۸

آدرس: تهران، زرتشت غربی، کوچه کامبیز، نبش طباطبایی رفیعی، پلاک ۱۸،

موسسه انتشارات کتاب نشر، تلفن: ۱۷-۸۸۹۷۸۴۱۴

کلیه حقوق مادی و معنوی برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

فصل اول / روش شناسی

مقدمه / ۹

ضرورت پژوهش / ۱۱

هدف پژوهش / ۱۲

پیشینه تحقیق / ۱۳

تعریف عملیاتی طبقات / ۱۳

روش پژوهش / ۱۶

جامعه آماری / ۱۸

نمونه‌گیری و اجرا / ۱۹

اعضای گروه کارشناسی / ۲۲

فصل دوم / وضعیت سبجه پوشش و آرایش در شهر تهران

بخش اول آمار توصیفی (تحلیل تک متغیره) / ۲۵

الف - مردان / ۲۵

ب - زنان / ۳۲

بخش دوم آمار استنباطی (تحلیل دویا چند متغیره) / ۱۴

الف - مردان / ۴۲

ب - زنان / ۶۳

ج - مردان و زنان / ۸۳

فصل سوم / وضعیت سبجه پوشش و آرایش در شهرها و روستاهای کشور

بخش اول آمار توصیفی (تحلیل تک متغیره) / ۹۱

الف - مردان / ۹۲

ب- زنان / ۹۸

بخش دوم آمار استنباطی (تحلیل دویا چند متغیره) / ۱۰۵

الف- مردان / ۱۰۶

ب- زنان / ۱۲۰

ج- مردان و زنان / ۱۳۳

فصل چهارم // وضعیت سبجه پوشش و آرایش در کلان شهرهای کشور

بخش اول آمار توصیفی (تحلیل تک متغیره) / ۱۴۱

الف مردان / ۱۴۱

ب- زنان / ۱۴۸

بخش دوم آمار استنباطی (تحلیل دویا چند متغیره) / ۱۵۵

الف مردان / ۱۵۶

ب- زنان / ۱۷۴

ج- مردان و زنان / ۱۹۰

فصل پنجم // وضعیت سبجه پوشش و آرایش در مراکز استان های کشور

بخش اول آمار توصیفی (تحلیل تک متغیره) / ۱۹۷

الف مردان / ۱۹۸

ب- زنان / ۲۰۲

فصل ششم // ضمایم

۱- مشاهده نامه ها / ۲۰۹

۲- طیف بندی نمره حجاب افراد / ۲۱۹

۳- پرسشنامه مصرف رسانه ای و اطلاعات فردی / ۲۲۰

۴- فتاوی مراجع در مورد اصلاح صورت مردان / ۲۲۶

۵- روش نمونه یابی / ۲۳۰

اجرای طرح وضعیت سنجی پوشش و آرایش مترددین در شهرها و روستاهای کشور و ارسال گزارشی شامل نتایج آن به نهادهای فرهنگی عضو شورای فرهنگ عمومی، با استقبال و ابراز رضایت دلسوزان فرهنگ حجاب و عفاف مواجه شد و تلاش و جدت برای اجرای دقیق تر طرح در مراحل بعد را مضاعف ساخت. امید آنکه، اجرای این طرح و همچنین ادامه آن در فواصل زمانی منظم، بتواند نقشی روشنگرانه، دقیق و بدور از حدس و گمان و دریافت های شخصی در ارزیابی وضعیت حساس پوشش و آرایش در سطح جامعه ایفا کرده و زمینه تصمیمات مؤثرتر در این حوزه را فراهم سازد.

کتاب حاضر از شش فصل تشکیل شده است. فصل اول به روش شناسی طرح پرداخته است که در آن مباحث مربوط به ضرورت هدف و پیشینه پژوهش، روش انجام تحقیق، جامعه آماری و نمونه گیری آمده است. فصل دوم، سوم، چهارم و پنجم ساختار مشابهی دارند؛ با این تفاوت که هر کدام نتایج یک طرح جداگانه هستند. فصل دوم کتاب مربوط به طرح «وضعیت سنجی پوشش و آرایش مترددین شهر تهران» است که از ۱۳۸۶ در هر سال در دو مقطع تابستان و زمستان (شهریور و اسفند ماه) انجام شده و تاکنون دوازده موج آن به اجرا درآمده است. هر موج این طرح دارای بیش از ۴۰۰۰ نمونه (۲۰۰۰ زن و ۲۰۰۰ مرد) بوده است که مجموع دوازده موج آن نزدیک به ۴۸۰۰۰ نمونه را در برمی گیرد. لازم به توضیح است که در دو سال اول اجرای طرح (امواج یک تا چهار) در هر موج علاوه بر ۴۰۰۰

نمونه مربوط به روزهای غیر تعطیل، ۱۰۰۰ نمونه نیز در روزهای تعطیل و در مناطق تفریحی و ترددی مردم وجود داشت که بعداً آن بخش متوقف گردید. فصل سوم کتاب ترکیبی از دو طرح می‌باشد که با روش یکسانی انجام شده‌اند. طرح اول «وضعیت‌سنجی پوشش و آرایش مترددین مراکز استان‌های کشور» نام دارد که در پاییز ۱۳۹۰ در شهرهای مراکز استان کل کشور و در بین طبقات ۱، ۲ و ۳ شهری با نمونه بیش از ۶۰۰۰۰ نفر انجام گردید و طرح دوم «وضعیت‌سنجی پوشش و آرایش مترددین شهرهای غیر مرکز استان با جمعیت کمتر از ۵۰۰ هزار نفر و روستاها» نام دارد که در بهار ۱۳۹۱ در شهرها و روستاهای کشور و در بین طبقات ۳، ۴، ۵، ۶ و ۷ شهری و روستایی با نمونه بیش از ۱۰۰۰۰ نفر انجام گردید که در واقع تکمیل‌کننده طرح قبلی بوده است. با این توضیح، فصل سوم کتاب وضعیت‌سنجی پوشش و آرایش را به تفکیک شش نوع شهر و نیز روستاها با بیش از ۷۰۰۰۰ نمونه نشان می‌دهد. فصل چهارم کتاب نیز مربوط به شهرهای طبقه ۱ یا همان کلان‌شهرها می‌شود که در مجموع نزدیک به ۱۶۰۰۰ نمونه را در برمی‌گیرد. فصل پنجم کتاب به طور مستقل، به مقایسه وضعیت پوشش و آرایش در بین شهرهای مراکز استان بر اساس طرح «وضعیت‌سنجی پوشش و آرایش مترددین مراکز استان‌های کشور» می‌پردازد.

هر یک از فصول ۲، ۳ و ۴ به دو بخش: آمار توصیفی که به تحلیل تک متغیره و آمار استنباطی که به تحلیل دو یا چند متغیره پرداخته است، تقسیم می‌شوند. بخش اول که به تفکیک جنسیت آمده است، به توصیف وضعیت پوشش و آرایش مترددین بر مبنای طبقه‌بندی دوگانه و شش‌گانه و متغیرهای زمینه‌ای همچون سن، تحصیلات، شغل و وضعیت ناهل پرداخته است. بخش دوم نیز به رابطه میان متغیرهای زمینه‌ای و نوع پوشش، رابطه میان مصرف فرهنگی - شامل روزنامه، نشریه، سینما، رادیو، کتاب غیردرسی، تلویزیون داخلی و غیرداخلی، موسیقی و نوع آن، ویدئو و اینترنت و نوع پوشش و در نهایت رابطه میان برخی اعتقادات پاسخگویان و نوع پوشش به تفکیک جنسیت پرداخته است.

ضرورت پژوهش

بی‌شک یکی از شایع‌ترین شبه‌قضاوت‌هایی که در عرصه فرهنگ عمومی از سوی عوام و خواص صورت می‌گیرد، به موضوع وضعیت پوشش و آرایش زنان و مردان مربوط می‌شود. حساسیت عمیق جامعه ایران پس از انقلاب اسلامی در خصوص این موضوع نیز مزید بر علت گردید تا ارزیابی‌های دلسوزانه و مغرضانه، هر دو بدون اتخاذ روش و شیوه‌های علمی و دقیق بر طبل تحلیل‌هایی فاقد اطلاعات کافی و قضاوت بدون مبنا بکوبند و حتی این تحلیل‌ها را مبنای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری بدانند. عزم راسخ شورای فرهنگ عمومی کشور در دوره جدید نسبت به مقوله حجاب و عفاف که دستور ریاست محترم جمهوری را هم به همراه داشت به تشکیل ستاد ترویج عفاف و حجاب در دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی منتهی گردید که به اقدامات ستادی پر دامنه و سراسری درون و برون دستگاهی در خصوص هوشیارسازی و بهسازی وضعیت جامعه منجر شد. طبعاً برای ارزیابی تغییرات احتمالی ناشی از این موج اقدامات و قضاوت در خصوص موفقیت یا عدم موفقیت این طرح‌ها در مقام اجرا و دیگر طرح‌های اجرا شده توسط دیگر دستگاه‌ها، می‌بایست سنجش و ارزیابی دقیقی از وضعیت موجود انجام شود. ضمناً انجام این سنجش در مقاطع زمانی منظم، سیر تغییرات را نشان خواهد داد. لذا واحد سنجش فرهنگی دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور، مأمور انجام این وضعیت‌سنجی گردید.

در انجام طرح حاضر نکاتی مد نظر طراحان بود که سعی شد در جای جای طرح مد نظر قرار گرفته و تأمین شوند. از آن جمله‌اند:

۱. وضعیت سنجی عینی در سطح شهر و اجتناب از هرگونه نظر سنجی یا افکار سنجی یا ورود به حریم شخصی زندگی افراد.
۲. عدم جلب توجه افراد مورد سنجش قرار گرفته به موضوع تحقیق با توجه به حساسیت‌های موجود در جامعه.
۳. سنجش وضعیت شخص تا حد امکان به شکل کیفی و استخراج نتایج نهایی به روش کمی.

۴. توجه به تک تک موارد و مصداق های پوشش و آرایش در رتبه بندی فرد.
۵. طراحی مشاهده نامه به نحوی که ضمن دربرگیری همه حالات پوشش و آرایش رایج در سطح جامعه پرسشگر را از هر گونه قضاوت یا اعمال نظر شخصی بر حذر دارد.
۶. سنجش وضعیت زنان توسط مشاهده گر زن و سنجش وضعیت مردان توسط مشاهده گر مرد.

هدف پژوهش

هدف اصلی طرح حاضر ترسیم سیمای عمومی شهرها و روستاها از حیث پوشش و آرایش مترددین در سطح، در قالب تقسیم آن ها به شش طبقه از پیش تعریف شده است. (منظور از مترددین تمام کسانی است که به صورت پیاده در سطح شهر یا روستا در حال تردداند). تعاریف و مصداق های دقیق طبقات نیز در ادامه ذکر می شوند.

پیشینه تحقیق

در مورد موضوع حجاب و مسائل مرتبط با آن، تحقیقات وسیعی چه در سطح دانشگاهی و چه غیردانشگاهی انجام شده است که نیازی به ذکر آن ها احساس نمی شود. در یک نگاه می توان این تحقیقات را به دو دسته کلی تقسیم کرد:

۱. تحقیقاتی که به موضوعات نظری (فقهی، فلسفی، رواج شناختی و ...) پرداخته اند.

۲. تحقیقاتی که به نگرش سنجی پرداخته و با پرسش از افراد، نظر آن ها را در مورد ابعاد مختلف مقوله حجاب و یا نحوه پوشش خود آن ها در مجامع و مجالس مختلف جویا شده اند.

تحقیق حاضر از این حیث با تحقیقات گذشته تفاوت بنیادی دارد. به این معنی که در اینجا وضعیت پوششی و آرایشی فرد در همان لحظه و به صورت عینی مورد ارزیابی قرار گرفته و ثبت می شود. بدین ترتیب می توان طرح